

110 DE LA NAȘTEREA LUI IOAN ARDELEANU SENIOR (1908-1974)

Mihaela SĂLCEANU, Viorel CÂMPEAN

Abstract: 110 years ago in Supuru de Sus Ioan Ardeleanu Sr. was born, an emblematic personality of Northwestern Romania, an outstanding pedagogue, an organizer like few others, a great patriot, a renowned scholar, concerned with educational and teachers' problems, having the noble mission of straightening the Romanian language schooling system.

Ioan Ardeleanu sr. is part of the first generation of youngsters educated and grown up in Greater Romania, with a thorough preparation, animated by a passionate patriotism, idealists who dedicated their lives to making the new Romanian state flourish. His destiny resembles those of other teachers educated in the interbelic period who believed in their formative ideals throughout the various regime changes, but times were hostile. He was arrested several times, he served 2 years in prison upon false and absurd allegations, but he bore his cross with dignity, did not abdicate his ideals, did not renounce the faith in being eventually justified. Things turned tragic when he was no longer accepted in the school system, remaining unemployed for a while. He resigned himself to an accountant job at the Sărmășag mining complex, which didn't suit his personality at all.

If a man of such intellectual stature, well-known for his contribution to the Romanian cause, ended up crushed and marginalized, our generation is obliged to honor his memory and to remember now, in this Centennial year, all the sacrifices he made.

Keywords: Ioan Ardeleanu Sr, Supuru de Sus, teachers, Iuliu Maniu.

Acum 110 se nașteea una dintre personalitățile emblematice a nord - vestului României, Ioan Ardeleanu Senior, pedagog de excepție, un organizator cum puțini erau, un mare patriot, iubit și urât la fel de mult de contemporanii săi care nu-i agreau realizările de excepție după cum însuși mărturisea: „*Ca dascăl am muncit în Sighetul Silvaniei, Crișeni, Eriu Sâncrai, Siciu, Sărauad și Tășnad, toate din județul Sălaj și plecând din fiecare sat fără voia mea și prin forța împrejurărilor, ori că eram fără stagiu militar, ori pe postul altuia, ori din dorința conducerii inspectoratului școlar de a mă «promova» în posturi mai însemnate, cum s-a zis. Pe lângă cunoștințe corespunzătoare în toate satele am semănat suflet și dragoste de Neam și Țară. Coruri de copii, coruri mixte de tineret au răsunat în toate satele mele. Prin «Astra» sălăjană, bogată în tradiții de muncă culturală și păstrătoare fidelă a mărturiilor demnității noastre naționale, m-am avântat în culturalizarea maselor populare*”¹.

¹ Schiță biografică întocmită la cererea și după chestionarul lui Petru Borteș, copie, f. 3-3 v.

Tot în acest document Ioan Ardeleanu Senior mai face o mărturisire zguduitoare care ne arată ce a însemnat pentru el apostolatul de cadru didactic din care a fost îndepărtat fără milă: „Eu mi-am iubit cariera didactică. M-am format pentru dascălie. Mi-am jertfit cei mai tineri și cei mai frumoși ani ai vieții pe coordonatele vieții culturale și didactice. Îndepărtarea mea din învățământ, deținerea mea ilegală m-a lovit, m-a izbit cu mână criminală. Am simțit cea mai cruntă lovitură și mă mir adesea de rezistența atât de puternică cu care am răbdat această izbire amarnică. De câte ori, în visuri și visări, am fost cutremurat de regăsiri imaginare în activitatea didactică. M-am revăzut, regăsit, în vis, aievea retrăind clipe de dascăl între copii, instruindu-i și educându-i cu adevărata artă didactică, cu totală dăruire de sine. Ce ușurat mă simțeam după un asemenea vis, dintr-un somn la capătul unei zile de trudă în terenuri aride și îndepărtate oarecând de preocupările mele, șef serviciu financiar”².

Ioan Ardeleanu Senior face parte din prima generație de tineri educați și crescuți în cadrele României Mari, cu o pregătire temeinică, animați de un fierbinte patriotism, idealști, care și-au închinat viața propășirii noului stat românesc. Destinul său seamănă cu al altor dascăli care s-au format în perioada interbelică, iar după schimbările diferitelor regimuri au continuat să creadă în idealurile formatoare, vremurile însă le-au fost potrivnice: Mihai Bălaj, Ioan Giurgea și chiar Nae Antonescu.

Ioan Ardeleanu Senior s-a născut la 28 octombrie 1908, în comuna Supuru de Sus, județul Sălaj într-o familie de țărani mijlocași, din părinții Vasile Ardeleanu și Floarea (născută Farcău). Arborele genealogic al familiei Ardeleanu își trage seva din Munții Apuseni. În preajma răscoalei conduse de Horea, Cloșca și Crișan, străbunicul dinspre tată, Endreica și fiul său Ionaș s-au refugiat, așezându-se în Supuru de Sus, în jurul anului 1785. Ionaș l-a avut pe Ștefan, bunicul lui Ioan Ardeleanu Senior. Ștefan l-a avut pe Vasile, tatăl lui Ioan Ardeleanu senior, mort în Galiția, în timpul Primului Război Mondial la 3 aprilie 1916.

Rămas orfan, cu o soră și un frate, a fost crescut de mama sa care era casnică. Fratele său, Teodor Ardeleanu, a căzut în luptele de la Crimskaia (Krimaskaia) în ziua de 17 aprilie 1943. Această informație o avem din ziarul „Curentul”, anul XVI, nr. 5.503, duminică, 13 iunie 1943. Refugiații ardeleni aflați într-un regiment de pe front anunță moartea camaradului lor și îi îndeamnă pe cei de acasă să aprindă o lumânare pentru sufletul celui căzut. Știrea decupată din ziar a fost lipită în spatele cărții care i-a aparținut lui Ioan Ardeleanu senior „Oameni din Sălaj”. Sora lui s-a căsătorit în Supuru de Sus și a fost casnică.

Date biografice

Cele 4 clase primare le-a făcut în comuna Supuru de Sus (1917-1922). Din toamna anului 1922 a plecat la Școala Normală de învățători din Zalău, unde a făcut 6 clase. În iunie 1928 obține diploma de învățător. Nu avea încă 20 de ani împliniți! A desfășurat o bogată activitate didactică de luminare a maselor din sate în: Sighetu Silvaniei, Crișeni, Eriu Sâncrai, Siciu, Sărăuad și Tășnad, învățător-director în comuna Supuru de Jos (toate în fostul județ Sălaj). De la 1 septembrie 1928 până la 15 august 1952 și-a desfășurat activitatea de dascăl cu pasiune pentru instrucția și educarea copiilor.

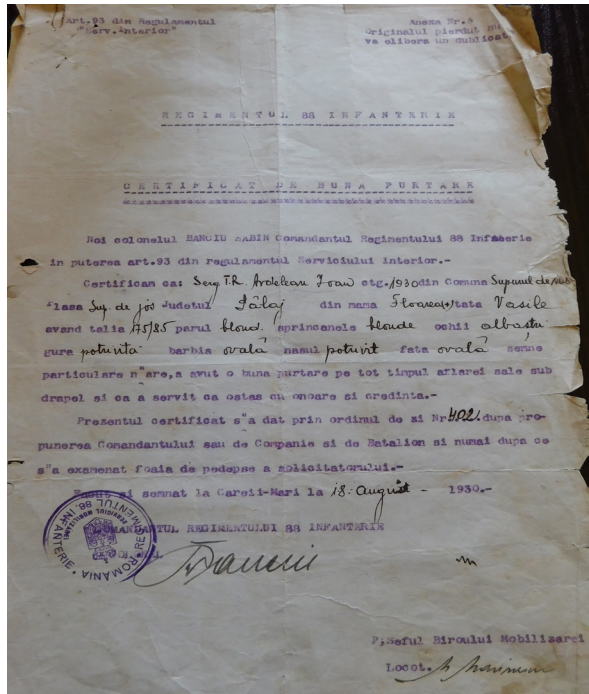

² *Ibidem*, f. 8.

Din anul școlar 1928-1929 a fost învățător în comuna Sighetu Silvaniei. Din 15 august 1929 a plecat în armată, la Regimentul 88 Infanterie Careii Mari unde a stat până la 15 august 1930. La eliberare primește un certificat de bună purtare pe timpul aflat sub drapel, unde i se face și o descriere a trăsăturilor fizice: părul blond, talia 175/85, sprâncene blonde, ochi albaștri, gura potrivită, bărbia ovală, nasul potrivit, fără semne particulare.

În anul școlar 1930-1931 a fost învățător în comuna Crișeni, județul Sălaj, 1931-1932 învățător în comuna Eriu - Sâncraii, iar din anul școlar 1932 - 1933 a fost învățător în comuna Siciu, județul Sălaj. De aici se păstrează procesul verbal de predare a școlii primare de stat. Într-un an școlar este de mirare că a putut realiza acest târnăr care nu demult ieșise de pe băncile școlii, ceea ce ne demonstrează realele calități de dascăl. Astfel, se notează că predă arhiva, materialul didactic, biblioteca fără nici o lipsă! Crease în școală o agentură a „Astrei” care avea o bibliotecă cu 433 volume ținute într-un dulap propriu având plătite abonamente la următoarele ziare: „Foaia Noastră” (Cluj), „Gazeta Transilvaniei” (Brașov), „Gazeta de Duminiică” (Șimleu Silvaniei), „Albina” (București). A introdus între documentele predate și Cartea de Aur a comunei Siciu scrisă de el, care cuprindea monografia comunei, a școlii și a bisericii. A creat Societatea de lectură „Ardeleana” a elevilor de la școala primară de stat, iar printre documentele predate se număra și o culegere de folclor local și o bibliotecă de 35 de volume. Predă de asemenea și o Societate cooperativă „Sylvania” cu 31 de membri elevi, cu un capital subscris de 320 de lei și capital vărsat de 86 de lei. Era în curs de organizare și Muzeul școlar, mobilierul fiind terminat urmând amenajarea³.

Din toamna anului 1933 îl găsim învățător în comuna Sărăuad unde a stat până în toamna anului 1936. Din procesul verbal de predare-primire a școlii încheiat între Ioan Ardeleanu Senior ca predător și Gheorghe Patachi ca primitor, în data de 3 noiembrie 1936 rezultă câteva din realizările extraordinare pe care le-a lăsat în urmă. Și aici predă toate bunurile fără nici o lipsă, biblioteca pedagogică cu 39 volume, Societatea de lectură „Ardeleana”, organizată în toamna lui 1933 care avea deja 240 volume în bibliotecă dar și 5 caiete cu folclor adunat din localitate, Societatea de lectură „Dr. Vasile Lucaciu” a tinerilor din comună care avea o bibliotecă de 232 de volume, un steag al asociației precum și ziare abonate pe anul în curs („Gazeta de Vest”-Oradea, „Foaia Noastră”-Cluj, „Albina”-București), un aparat de radio în stare de funcționare care costase 7.500 lei, din care biserica greco-catolică a dat 3.500 lei iar comitetul

³ Proces verbal de predare-primire din 4 octombrie 1933 și „Școala Noastră”, Zalău, nr.8/octombrie 1933, p. 228.

școlar 4.000 lei. Se predă de asemenea Cooperativa școlară „Albina” organizată cu elevii școlii în anul 1934⁴.

În perioada aceasta petrecută la Sărăuad a devenit membru pe viață al „Astrei” în anul 1934 și a început să țină o Carte de Aur în care a consemnat evenimentele însemnate din viața comunei, bisericii și școlii, practică pe care a introdus-o în toate localitățile în care a activat ca învățător.

În anul 1935 se căsătorește cu dascălița Sofia Mazilu (1912-2008), originară din părțile Muscelului. Vor avea o frumoasă căsnicie, încununată cu nașterea a cinci băieți. Din anul 1936-1940 a fost învățător - director în Tășnad. A participat la nenumărate cursuri de cultură generală (1933 la Sibiu, 1936 la Câmpulung Muscel, etc.), promovând și toate gradele didactice fără probleme (1932 - definitivatul, decembrie 1936 - gradul II, martie 1941 - gradul I, aprilie 1945 - gradul de învățător superior).

Din septembrie 1940 până în 1945 a fost refugiat cu soția Sofia și băiatul Inocențiu Ioan în România⁵. Prima dată s-a stabilit în Târgoviște, vechea cetate de scaun a Țării Românești, la cumnatul lui, Nicolae Mazilu, directorul liceului „Enăchiță Văcărescu”. Apoi, Ministerul Educației Naționale l-a trimis la Blaj ca institutor la Școala de Aplicație a Școlii Normale Române Unite, iar soția într-un post similar la Școala Normală de învățătoare. El a plecat intempestiv cu câteva geamantane, iar mama, într-o noapte, i-a transportat cu căruțele arhiva și biblioteca din Tășnad ascunzându-le în podul șurii din Supuru de Sus. Deja avea o arhivă și o bibliotecă din cărți rare, foarte căutate de istorici și literați.

A fost de asemenea secretar general al Asociației refugiaților și expulzaților ardeleni din Blaj și județul Târnava Mică din care făceau parte personalități marcante: dr. Dumitru Manu, profesor de teologie la Cluj-Napoca, dr. Emil Precup, director de liceu din Gherla, Francisc Hubic, profesor de teologie la Oradea, Vasile Pop, profesor la Sighet etc. A organizat o casă de primire cu două camere în care erau 10 paturi, pentru că zilnic soseau refugiați din nordul Ardealului ocupat de horthyști. El îi găzduia până când aceștia își găseau de lucru și locuință. Dar nu primea doar români ci și evrei care și ei fugeau de horthyști⁶!

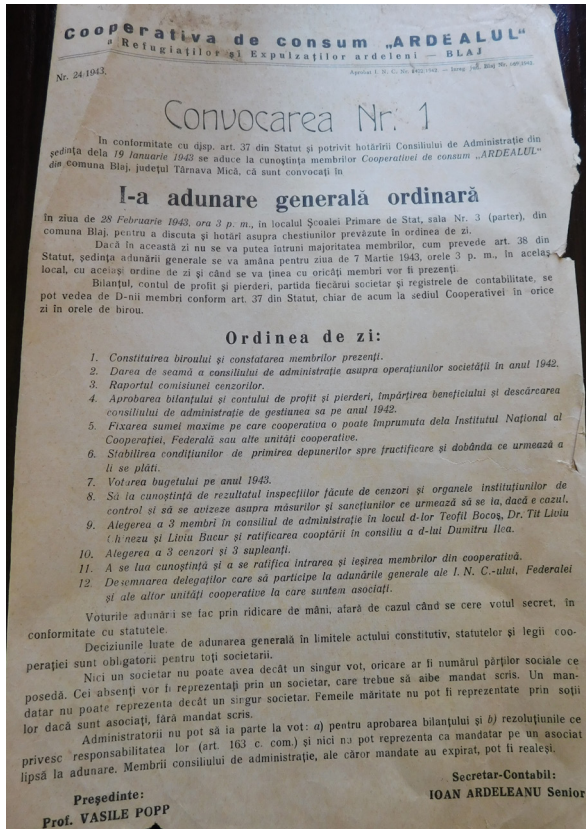
A îndeplinit și funcțiile de contabil între anii 1941-1942 și apoi de director al cooperativei „Ardealul” din Blaj a refugiaților și expulzaților. Din această perioadă se păstrează un convocator de ședință, tipărit, în care se chemau membrii cooperativei de consum „Ardealul” la ședința care urma să se desfășoare în data de 19 ianuarie 1943. Adresa era semnată de profesor Vasile Popp, președintele cooperativei și Ioan Ardeleanu Senior, secretar-contabil al cooperativei.

Însă, cea mai mare fericire a lui a fost când Ministerul l-a detașat ca cercetător la bibli-

⁴ *Proces verbal de predare primire din 3 noiembrie 1936.*

⁵ Viorel Câmpean, *Pagini despre cumplitul Dictat de la Viena. Răvașe din refugiu de Ioan Ardeleanu-Senior*, în „Pro Memoria 1940-1945”, Cluj-Napoca, nr. 4 (23), decembrie 2009, pp. 74-77.

⁶ Valeria Ciocian, *Ioan Ardelean Senior la vârsta pensionării*, ms., f. 4-5 și *Memoriu către Ministerul Învățământului pentru reprimirea în învățământ din 20 aprilie 1963*, ms., f.2-3 și I. Ardeleanu Senior, *Mărturii*, ms., f. 5).

Convocarea nr. 1, formular tipărit

*care nu numai că nu le-am trăit înainte și de atunci până azi, dar care mi-au lăsat în suflet linii, urme definitive, pentru toată viața*⁷⁸.

În toamna anului 1944, după eliberarea Ardealului de Nord, Ministerul Învățământului în acord cu Comisariatul pentru organizarea Ardealului și pe baza propunerii Inspectoratului regional Alba Iulia, îl numește pe Ioan Ardeleanu Senior, inspector școlar șef peste învățământul din Sălaj. La 3 noiembrie 1944 sosește la Zalău împreună cu aparatul administrativ al județului, însă în 13 noiembrie trebuie să se retragă la ordinul trupelor de ocupație sovietice, la insistențele iridente maghiare foarte puternică și încă în funcții. Situația învățământului românesc din Sălaj era catastrofală. Din 802 învățători câți erau în anul 1940 mai rămăseseră în timpul dictatului doar 52 de învățători români. În ianuarie 1945 Ministerul îl trimite din nou cu câteva vagoane de manuale și fonduri bănești cu o escală la Cluj, ca să se poată sonda atitudinea comandamentului sovietic, ca să înceapă în Sălaj organizarea învățământului românesc. Ioan Ardeleanu Senior descrie acele clipe extreme de grele: „După 4 ani de ocupație, am deschis învățământ românesc, am rechemat din refugiu pe învățătorii care-și părăsise vetrele și catedrele în toamna anului cutremurului de graniță și pământ, am deschis liceu românesc în capitala județului, am garantat și organizat învățământ în limba maternă p<en>t<ru> toate naț<ionalitățile> conlocuitoare. Dar rechemarea învățătorilor români din refugiu implica desțituirea învățătorilor maghiari din sate românești, (unii dintre ei fără pregătire necesară n.n.) și protipendada maghiară n-a putut răbda aeste... M-au lovit și în urmă am căzut”.

Căderea lui s-a întâmplat în toamna anului 1945. A activat apoi ca învățător la Zalău

⁷ I. Ardeleanu Senior, Mărturii, ms., f. 8.

⁸ Schiță autobiografică..., f. 5.

oteca Mitropoliei în anul școlar 1943-1944 pentru realizarea unei lucrări de documentare istorică și pedagogic intitulată „Institute și mijloace de pregătire a învățătorilor români din Ardeal înainte de 1918”⁷⁷.

Să-l lăsăm pe Ardeleanu Senior să înfățișeze starea de fericire în care s-a aflat în această perioadă: „Din Biblioteca Centrală din Blaj am cules nectar și polen cu atâta sete, pătruns de cel mai sfânt fior, simțindu-mă într-o enfuziune de cea mai înaltă trăire cu marii cărturari ai Blajului, care-și aveau aci adunate toate strădaniile și jertfele lor pentru luminarea Românilor de pretutindeni. Mă priveau și mă chemau din rafturile unor dulapuri originale: Grigore Maior, întemeietorul bibliotecii, cel dintâi profesor al Blajului și compatriot de-al meu din Sărăuadul Sălajului, G<eorge> Șincai, P<etru> Maior, S<amuil> Micu, S<imion> Bărnuțiu, T<imotei> Cipariu, Aug<ustin> Bunea și toți marii arhieriei ai Blajului începând cu Inocențiu Micu, ctitorul cetății și până la ultimul, dr. Vasile Suciu, „Vodă” al Blajului cum îi zicea N<icolae> Iorga. Am trăit aici clipe atât de înaltă spiritualitate pe

până în anul 1948 când a fost mutat la Supuru de Jos unde a condus Gimnaziul unic de aici. Dintr-o autobiografie pe care o întocmește în 25 noiembrie 1949, în plină epocă stalinistă, rezultă că a fost „amăgit”, după destituirea lui din funcția de inspector șef, și a intrat în Partidul Național Țărănesc unde a ajuns secretar județean. Din „Mărturii” rezultă însă că adeziunea lui la P.N.Ț. a fost din convingere: „... am intrat în partid fără nici o formalitate, fiind mai mult o fuziune, o regăsire de front pentru aceleași credințe...”⁹. Probabil că această înscriere a fost la îndemnul prietenului său Corneliu Coposu care pe vremea aceea era secretarul particular al lui Iuliu Maniu, deci nu a fost în niciun caz „amăgit”. O mică parte din corespondența lui Ioan Ardeleanu Senior a fost publicată într-o revistă din Zalău¹⁰.

În anul 1947, după desființarea P.N.Ț. se înscrie în Frontul Plugarilor, ajungând membru în Comitetul de plasă Supuru de Jos. Mai aflăm din document că avea un unchi plecat în America în anul 1913, care era stabilit în Pontiac-Michigan și cu care a corespondat până în anul 1948 când a început să nu mai primească scrisori de la el și atunci nu i-a mai scris nici el. Probabil că Securitatea i-a oprit scrisorile unchiului care zac grămadă în careva depozit al ei.

În stilul celor mai aberante autobiografii staliniste Ardeleanu o încheia cu următoarele cuvinte: „Pentru greșala ce am avut-o în anii 1945-1947, îmi cer tovarășilor ajutor de reîndreptare”¹¹. Probabil că Ardeleanu a vrut să evite arestarea și a redactat o asemenea autobiografie! Să nu uităm că ne aflăm în epoca cea mai neagră a comunismului când au fost arestați majoritatea membrilor elitei interbelice. El fusese arestat de mai multe ori în anii 1945-1952 sub diferite pretexte dar pentru perioade scurte de timp: 1945, 19 noiembrie 1946, 29 decembrie 1947, ianuarie 1950¹².

În 13 august 1952 este dat afară din învățământ. Și totuși nu a putut evita arestarea și detenția care survine în 15 august 1952, după care este ținut în închisoare, fără judecată până în 1 iulie 1954. Despre eventualele motive ale arestării și închiderii sale putem să ne facem o idee dintr-un memoriu (51/598/63 din 20 aprilie 1963) prin care Ardeleanu Senior cerea reprimirea în învățământ deoarece acuzațiile care i s-au adus erau absurde și mincinoase. Printre acuzații figurau că a luat parte la războiul antisovietic, că a fost secretarul lui Iuliu Maniu etc. Ardeleanu scria în memoriu că a fost luat „participant de mare anvergură în războiul antisovietic... luat drept secretarul lui Maniu, pe motive simpliste, aproape similar cu acelea că mi-am uscat rufele la același soare cu el...”¹³. A stat până în 8 ianuarie 1953 în închisoarea din Carei alături de Augustin Osian, dr. Vasile Condor, dr. Alexandru Pop, Mihail Boca, Ioan Tătaru, preot Vasile Șuta și alții¹⁴. Apoi este dus la București unde este închis în lagărul de triere de la Ghencea, colonia de muncă Dudu, lângă Chiajna, la Văcărești din octombrie 1953, unde îl întâlnește „... pe bunul și vechiul meu prieten și conjuțețean Corneliu Coposu ... povestindu-ne reciproc pățaniile în zile la rând”¹⁵. Au stat împreună până în 30 iunie 1954 când Ardeleanu a fost eliberat. De remarcat că între ianuarie-iunie 1954 I. Ardeleanu Senior a ținut colegilor de cameră (peste 180 persoane) un curs de istorie a Transilvaniei. Mai amintim că între colegii de cameră se numărau personaje celebre din lumea universitară românească interbelică: dr. Vladimir Dumitrescu, prof. univ. Eugen Daschievici, dr. Victor Papilian etc.¹⁶

⁹ I. Ardeleanu Senior, *op. cit.*, f. 16.

¹⁰ Viorel Câmpean, *Două scrisori trimise de Corneliu Coposu lui Ioan Ardeleanu-Senior*, „Caiete silvane”, Zalău, an XII, nr. 136, mai 2016, pp. 15-16.

¹¹ *Autobiografie*, 25 noiembrie 1949, orig., f. 2.

¹² *Ibidem*, f. 22-34.

¹³ Memoriu din 20 aprilie 1963, ms., f. 2.

¹⁴ *Mărturii...*, f. 35.

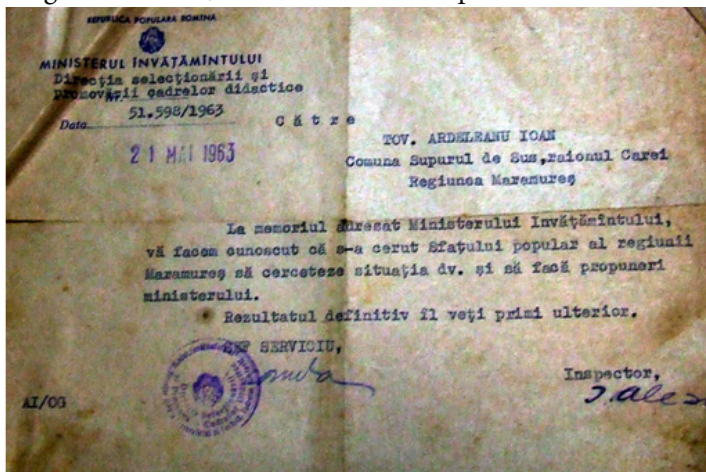
¹⁵ *Ibidem*, f. 37.

¹⁶ *Ibidem*, f. 38.

Ioan Ardeleanu Senior a încercat de două ori reîntorcerea în învățământ, în 1963 când a depus la Ministerul Învățământului memoriul cu numărul 51.598/1963 din 20 aprilie și în 16 iunie 1964 când revenea la cel din anul 1963. El cerea efectuarea unei anchete obiective de către un delegat din partea Ministerului Învățământului și nu trimiterea adresei pe filiera obișnuită când se solicita părerea organelor locale, care clar că erau împotriva lui Ardeleanu

„mi s-a dirijat toată dezlegarea cererii mele pe obișnuita filieră a relațiilor și referințelor indirect, adică am fost dat iar pe mâna celor care m-au lovit sau a unora din moștenitorii lor, dacă ei nu se mai aflau peste tot în locurile din care s-au năpustit asupra mea”¹⁷. La memoriul din anul 1963 Ministerul i-a răspuns că s-a „cerut Sfatului Popular al regiunii Maramureș să cerceteze situația dumneavoastră și să se facă propuneri”. În 27 iunie 1963 prin adresa 51.598 ministerul îi comunica sec „... s-a examinat situația dumneavoastră, dar nu vi s-a aprobat reîncadrarea în învățământ. Vă îndrumăm să vă orientați spre alt sector de activitate”¹⁸.

Adresa nr. 51.598/21 mai 1963

Întors din închisoare el a fost nevoit să-și caute de lucru. Dar să apelăm la un contemporan pentru a ne înfățișa drama lui Ardeleanu: „Reîntors la 1 iulie 1954, ai săi, cei din învățământ, pentru care pățimise, timorați fiind, nu l-au mai cunoscut și nici nu l-au mai primit ... cum se cuvenea ... Cu un suflet rănit și cu o inimă zdrobită ... Ioan Ardelean Senior, a fost nevoit să se reîntoarcă printre străini, care l-au înconjurat cu dragoste, căldură și multă înțelegere. În acele momente de grea cumpănă, pentru a-și câștiga existența se angajează ca „Șef serviciu financiar” la exploatarea minieră „Sălajul” din Sărmășag¹⁹. Culmea era că marea majoritate a angajaților minei erau maghiari.

S-a pensionat la 1 mai 1971, la vârsta de 63 de ani și s-a bucurat de statutul de pensionar doar 3 ani.

Activitatea culturală și publicistică

Entuziast luptător pentru luminarea satelor, exemplu al trudei dăscălești, un model pentru tinerii învățători, trup și suflet cu poporul din rândul căruia s-a ridicat și pe care l-a slujit cu credință, a trecut de la statutul de învățător la acela de investigator al trecutului Sălajului.

În 5 septembrie 1936 a fost participant activ la marile serbări de aniversare a 75 de ani de activitate a ASTREI, din Blaj, la care a fost invitat „cu scaun și loc” și desemnat membru pe viață, primind și o diplomă frumoasă.

În anul 1940 îl găsim secretar general al despărțământului Astei din Plasa Tășnad. Din 8 noiembrie 1946 se păstrează o adresă a lui Grațian Mărcuș, președintele Despărțământului Sălaj al Astei în care îi mulțumește lui Ardeleanu Senior pentru concursul valoros dat pentru organizarea expoziției închinată împlinirii a 75 de ani de activitate a Despărțământului, expozi-

¹⁷ Memoriu din 16 aprilie 1964, ms., f. 1.

¹⁸ Adresele 51.598/21 mai 1963 și 51.598/27 iunie 1963.

¹⁹ Valeria Ciocian, ms. cit., f. 7.

ție deschisă în data de 8 noiembrie 1946²⁰. Trebuie menționat că nici nu-i era greu să participe la organizarea unor expoziții de istorie locală sau națională deoarece în anii de activitate de dinainte de război adunase o colecție imensă de documente și cărți privind istoria națională a românilor! Îl găsim implicat și în comemorarea marilor bărbați din anul următor când figurează printre membrii Comitetului Central al Despărțământului care semnează adresa nr. 41 din 1 mai 1947 prin care se chema populația Sălajului să participe la un parastas și rostirea unor panegirice în memoria lui Simion Bărnuțiu, mort în 28 mai 1864 și a lui Alimpiu Barbuloviciu care a fost președinte al Asteii sălăjene timp de

40 de ani: „Caracterul principal al acestor comemorări va fi reculegerea și meditarea asupra vieții, ideilor și luptei pentru libertate a lui Simion Bărnuțiu și a muncii culturale desfășurate în cadrele «Astrei» de Vicarul Alimpiu Barbuloviciu”. În filele 1 v-2 erau schițate și două biografii ale iluștrilor dispăruți²¹.

În ultimii ani ai vieții a început tot mai des să fie invitat la manifestări științifice desfășurate la Zalău, Șimleu Silvaniei, Baia Mare, Satu Mare, anii 1968-1972 fiind ani de dezgheț ideologic, luările lui de cuvânt bazate pe o documentație foarte serioasă fiind foarte apreciate.

În timpul vieții a fost autor al volumelor: *Istoria învățământului românesc din Sălaj* (Zalău 1936), *Oameni din Sălaj. Momente din luptele naționale ale românilor sălăjeni*, (Zalău, 1938), lucrări de importanță majoră pentru istoria părților sălăjene. Postum i-au apărut lucrările *Contribuții la Revoluția din 1848 în Sălaj*, dar și *Monografia satului Supuru de Sus*, localitate sa natală, aflată astăzi în componența județului Satu Mare. În anul 2016 a fost reeditată la Zalău lucrarea dedicată personalităților sălăjene în anul 1938.

A colaborat la mai multe reviste, dintre care „Transilvania” din Sibiu, „Școala noastră”, cea mai longevivă revistă școlară din Zalău, de asemenea a fost autor a mai multor lucrări aflate și azi în manuscris. O parte din aceste reviste școlare sau reviste românești transilvănene din veacul al XIX-lea, precum și majoritatea cărților vechi de patrimoniu (circa 100 de exemplare), precum și o parte mică din fosta corespondență a lui Alimpiu Barbuloviciu cu mari personalități transilvănene (I.M. Moldovan, Augustin Pavel, episcopul Mihai Pavel, Iosif Fekete Negruțiu, George Pop de Băsești, dr. Vasile Lucaciu etc.) au fost achiziționate de Muzeul Județean Satu Mare.

O altă parte, Ioan Ardeleanu Senior le oferea în 18 octombrie 1968 Comitetului județean pentru Cultură și Artă (corespondența dintre Barbuloviciu și George Pop de Băsești) pentru a fi folosite la organizarea Casei memoriale de la Băsești. Pentru 17 bucăți documente el cerea suma de 2.000 lei, două dintre documentele oferite reprezentau piese deosebite pentru istoria națională și anume Apelul sălăjenilor pentru strângerea de ajutoare pentru armata română care lupta în Bulgaria în anul 1877, iar celălalt document era o scrisoare din temnițele

²⁰ Adresa Grațian Mărcuș din 17 noiembrie 1946, orig.

²¹ Adresa nr. 41-1947 din 1 mai 1947, tipăritură, f. 1-2.

de la Vaț semnată și compusă de condamnării în procesul Memorandului²². Alte documente au ajuns la Biblioteca Academiei din Cluj sau la Arhivele Statului din Zalău. Probabil că ar fi de interes publicarea unui catalog al colecției Ioan Ardeleanu Senior.

Dintre numeroasele articole publicate în reviste, vom aminti în cele ce urmează câteva titluri.

În publicația zălăuană „Școala Noastră”: *Istoria în școlile din Transilvania*, anul IX, nr. 1, ianuarie 1932, pp. 9-12; *La muncă*, anul X, nr. 2, februarie 1932, pp. 62-63; *Istoria regională în școala normală*, anul IX, nr. 3, martie 1932, pp. 79-81; *Oamenii mari ai Sălajului*, anul IX, nr. 4, aprilie 1932, pp. 146-147; *Oamenii mari ai Sălajului. Ignațiu Darabant*, anul IX, nr. 6, iunie 1932, pp. 288-291; *Grigore Maior*, anul IX, nr. 8, octombrie 1932, pp. 323-328; În amintirea părintelui Dr. Vasile Lucaciu, anul IX, noiembrie 1932, pp. 351-353; *Din trecutul dăscălimii sălăjene. Teodor Mureșanu*, anul XVII, nr. 2-3, octombrie-noiembrie 1939, pp. 57-64; *Oamenii mari ai Sălajului. Florian Mărcuș*, anul X, nr. 9, noiembrie 1933; *Din jertfele Unirii*, anul XI, nr. 1, ianuarie 1934, pp. 20-21, *Revista Școala Noastră și trecutul Sălajului*, anul XI, nr. 4-5-6 aprilie-mai-iunie 1934, pp. 172-174, *Istoria învățământului românesc din Sălaj*, apărut în mai multe numere, anul XII, nr. 1 ianuarie 1935, p. 27-29, nr. 2, p. 166-172, nr. 6 p. 294-297, nr. 7, p. 334-336, nr. 8. p. 375-380, nr. 9, p. 418-427, 474-485,

În revista sibiană „Transilvania”: În legătură cu revoluția de la 1848 din Ardeal, nr. 6, noiembrie-decembrie 1936, pp. 556-562, *Din frământările românilor sălăjeni*, nr. 1, ianuarie 1938, pp. 10-15.

Începând cu anul 1969 Ardeleanu s-a ocupat de organizarea în localitatea Supuru de Sus a întâlnirilor „Fiilor satului” și a unui muzeu local. Fapt mai puțin știut! Din localitate proveneau în acea perioadă nu mai puțin de 200 de intelectuali, o bună parte stabiliți la Cluj-Napoca, foarte mulți la Zalău dar și la Satu Mare sau Baia Mare. Deși invitația oficială este semnată de profesoara Claudia Ciutan, directoarea Căminului Cultural, din copia păstrată într-un dosar intitulat „Fii satului” se vede clar că Ardeleanu a redactat toate actele. Pentru frumusețea și obiectivele pe care le cuprindea vom cita câteva propoziții din invitația la întâlnire: „*Ne cheamă pământul! Ne cheamă vatra casei părintești! De aici am pornit pe drumul cărții, pe cărările întortochiate ale vieții. Aici am văzut lumina zilei sau aici ne-am format cu toții primele reprezentări care stau la baza culturii noastre, fii naturali sau adoptivi, deopotrivă înfrățiiți cu vatra acestui sat. Aflați azi pe diverse trepte ale vieții sociale ... un strigăt de chemare, un sentiment de nostalgie, ne atrage adesea gândirile și sentimentele spre satul nostru, Supuru de Sus*”.

Dintre obiective vom cita câteva: întrunire anuală în ultima duminică a lunii iulie, o monografie a satului, un muzeu istoric și etnografic al satului, biografii sau autobiografii cu fotografiile ale fiilor satului, morți sau vii, care urmau să se lege în album care să fie depus la muzeul local, realizarea de fotomontaje cu oameni de seamă din sat, contribuția cu obiecte și documente pentru muzeu, amenajarea unui parc, amenajarea unui teren de sport, realizarea de însemne la mormintele oamenilor de seamă din sat (Ioan Coste-erou din anul 1848, Ioan Galu-profesor, Demetriu Suciuc-avocat etc.). Prima întâlnire urma să se desfășoare în zilele de 26 și 27 iulie 1969. Obiectivele acestea deosebite erau înșirate și în adresa pe care profesoara Ciutan o trimite Comitetului Județean pentru Cultură și Artă pentru a primi aprobare pentru manifestare. Adresa a fost trimisă în 25 februarie 1969 cu confirmare de primire. Probabil că cei de la Comitet s-au speriat într-o primă fază de caracterul intelectual al manifestării și de obiectivele propuse pentru că au încercat să intervină prin secretarul Comitetului comunal P.C.R. Dar îl cităm pe Ioan Ardeleanu Senior care a explicat printr-o adresă din 28 martie 1969 de ce își dă demisia din Comitetul de organizare a întâlnirii:

„*Datorită unui concurs de împrejurări, la un moment dat, m-am găsit în comitetul de*

²² Scrisoare din 18 octombrie 1968 însoțită de lista documentelor.

inițiativă pentru inaugurarea acțiunii «Fiii satului», în cadrul Căminului cultural de sub conducerea d-voastră.

Atât pentru fundamentarea psihologică, social-culturală și patriotică a acestei acțiuni, cât și datorită adevăratelor înflăcărate și atât de sincere ce începuse să ne sosească, în proporția extinderii știrii despre urzirea și pornirea ei, natural, m-am dăruit acestei acțiuni cu toată pasiunea unui dascăl cu peste 20 ani de activitate școlară și extrașcolară, din cei mai frumoși ani ai vieții mele și cu priceperea unui vechi, poate a celui mai vechi azi, cercetător al trecutului istoric din aceste părți nord-vestice ale scumpei noastre patrii.

La 25 martie a.c., în cancelaria școlii noastre, mi s-a dat însă să înghit o amară deziluzie, prin deschiderea unei atmosfere de suspiciuni meșteșugite, de fel de fel de piedeci imaginare.

În asemenea condiții și atmosferă, vă aduc la cunoștință, că atât vârsta, cât și sinceritatea și pasiunea cu care m-am dăruit acestei, ca și multor altora din viața mea, nu-mi îngăduie să mă mai află în rândurile celor cu organizarea și inițierea diferitelor laturi de activitate ale acestei frumoase și minunate acțiuni a „Fiilor satului”.

Nici timpul, nici preocupările mele și atâtea solicitări de colaborări istorico-culturale, nici însăși fondul meu sufletesc, nu-mi permit să mă iroiesc în frământări sterile, afirmate sau, probabil, în stare latentă, ori în curs de afirmare.

Cu toată greutatea ce-mi apasă sufletul în aceste momente, pronunț concluzia: mă retrag.

La cereri sincere, dacă va fi nevoie și subliniez aceasta, voi colabora, voi contribui colateral, cu tot ce mi se va solicita, dezinteresat și cu pasiunea celui mai autentic fiu al satului.

Dacă am înțeles să aduc jertfe pentru atâtea acțiuni desfășurate în alte părți și pentru alții, cu atât mai vărtos trebuie să le înțeleg pentru satul meu natal, chiar între împrejurări atât de vitreze unor asemenea acțiuni”²³.

Se pare că demisia a fost revocată de către Ardeleanu pentru că-l găsim într-un tabel din 24 iulie 1969 cuprinzând Comitetul de organizare în care figurează următoarele persoane: Ciutan Claudia, director Căminul Cultural, Pop Vasile, secretar al Comitetului de partid comunal, Ceuca Vasile, președinte C.A.P., Matic Ana, președinta Comisiei de femei, Ardeleanu Amalia, secretară U.T.C., Sălăgean Ioan, contabil C.A.P., Ardeleanu Ioan Senior, șeful finanțelor Mina Sărmășag, Varga Cornelia, învățătoare, Ciutan Ioan, directorul școlii.

Acțiunea s-a desfășurat în zilele de 26-27 iulie 1969 realizându-se cu acest prilej muzeul local în care erau confecționate șapte panouri cuprinzând eroii satului din primul și al doilea război mondial, cei cinci memorandiști provenind din satul Supuru de Sus, eroii din altă parte îngropați în Supuru de Sus, un panou cu texte și fotografii ale lui dr. Ioan Rațiu, președintele Partidului Național Român²⁴. Se pare că și monografia era întocmită de către Ioan Ardeleanu Senior dar, au trebuit să treacă peste 45 de ani ca să vadă lumina zilei ca rod al strădaniei a doi istorici sătmăreni: I. Ardeleanu Senior, *Monografia satului Supurul de Sus 1969*, Editura Citadela, Satu Mare, 2009.

S-au păstrat documente care ne demonstrează că întâlnirile „Fiii satului” s-au desfășurat și în următorii ani. În anul 1970 cea mai importantă reușită a organizatorilor a fost realizarea a trei medalioane din bronz, reprezentându-i pe Traian, Decebal și Mihai Viteazul, opere ale cunoscutului sculptor Ion Vlasiu din Cluj, după cum reiese dintr-o scrisoare trimisă din Cluj în 10 februarie 1970. Bani, cei 300 de lei reprezentând costul medalioanelor au fost dați de către trei supurani stabiliți în Cluj: Osianu (200 lei), frații Muste (100 lei)²⁵.

Pentru anul 1971 se păstrează invitația de participare la întrunirea „Fiii satului”, datând din 25 iulie 1971, în care se stabileau zilele de 24, 25, 26 iulie 1971 ca date de desfășurare

²³ Adresă din 28 martie 1969 către conducerea Căminului Cultural, f. 1-2

²⁴ Scrisoare din 10 mai 1969 a lui V. Govor din Cluj către Căminul Cultural din Supuru de Sus, ms., f.1-1v.

²⁵ Scrisoare din 10 februarie 1970, ff. 1-2.

a manifestării²⁶. Se păstrează o scrisoare trimisă de Ioan Ardeleanu Senior tuturor fiilor satului datând din 31 martie 1971 în care anunța retragerea lui din Comitetul de organizare al întâlnirii, explicând și motivele acestei retrageri. În data de 30 martie 1971 a avut loc o întâlnire cu Grigore Grecu, secretar comunal de partid și primar al comunei Supur, originar din Giorocuta: „... dar în loc să fie întâmpinată acțiunea noastră cu bucuria întâlnirii unei colaborări sincere, utile și de valoare, de la bun început, de la cele dintâi propoziții, uneori neterminând expunerea lor, cu intercalări, am fost întâmpinați cu obstrucții de neîncredere, minimalizări ieftine și peste tot indiferentism”.

În această confruntare, nesocotind la înălțimea valorii sale acțiunea noastră progresistă, patriotică, pătrunsă de adâncă principialitate partinică, ni s-a dat ocazia să auzim: „N-avem noi nevoie de planuri”. „Avem noi studii”, „În ce privește sistematizarea, avem îndrumători”, „Lăsați din 5 în 5 ani”, „Puneți pe hârtie și vom analiza noi” etc.

„M-am analizat și nu-mi imput nicio greșală în convingerile formulate și hotărârile luate. Luptă de niciun fel, la o vârstă când sunt îndreptățit la liniște, nu pot cu nimeni.

Dacă mi se solicită contribuția mea și este apreciată, mă dăruiesc cu plăcere, devotament. Așa am făcut toată viața mea. Recent, spre pildă, un caz destul de concludent. Invitat de organe ale conducerii județului Sălaj pentru a prezenta o expunere privind dezvoltarea învățământului din Sălaj, în cadrul unui simpozion închinat drept omagiu semicentenarului Partidului, la care au participat personalități de înaltă cultură din București și Cluj, am răspuns cu drag și am lăsat impresii plăcute, de aprecieri poate prea măgulitoare. Sigur, nu mi-am pierdut încrederea în destinele satului meu, neamului și țării mele. Departe de mine aceasta. Vremea va confirma că noi suntem pe linia unui progres și la moment oportun noi vom solicita să ne spunem cuvântul, să ne aducem contribuția noastră curată și de mare preț pentru înaintarea unui sat”.

Cu acestea s-a sfârșit una dintre inițiativele de excepție ale lui Ioan Ardeleanu Senior, din cauza obtuzității organelor locale de partid care nu vedeau cu ochi buni întrunirea unui asemenea număr mare de intelectuali pe teritoriul comunei. Din anul următor a început revoluția culturală a lui Nicolae Ceaușescu, în urma vizitelor efectuate în Coreea de Nord și China, astfel că, asemenea acțiunii de înaltă ținută intelectuală, impregnate de un patriotism adevărat nu au mai putut să aibă loc.

Moare la 13 iunie 1974 în plină activitate creatoare lăsând în urmă o operă de-a dreptul impresionantă, o parte publicată, însă cea mai mare parte nepublicată, pentru că niciodată partidul comunist, care a condus destinele României până în anul 1989, nu i-a acceptat în totalitate pe intelectualii care proveneau din elita interbelică. I-a tolerat, mai ales după anul 1968, dar nu i-a lăsat să se afirme pe tărâmul scrisului!

Pe piatra lui de mormânt sunt săpate frumoase cuvinte, concentrând parcă crezul său de viață: „Nimic pentru tine, Totul pentru toți”.

Vom prezenta în continuare câteva opinii ale contemporanilor despre Ioan Ardeleanu Senior. Și bineînțeles, ne oprim în primul rând la opiniile lui Corneliu Coposu care în 15 octombrie 1969 îi scria următoarele cuvinte de apreciere: „Îți mulțumesc în mod deosebit, pentru prețiosul și inegalabilul sprijin și concurs pe care cu autoritatea ta necontestată și experiența ta prodigioasă le-ai acordat organizatorilor festivalului din 12 octombrie 1969, la rugămintea mea. Profit de ocazie pentru a repeta de la București, felicitările pe care am avut plăcerea să ți le transmit personal la Bobota, pentru înalta ținută academică și apreciatele concluzii științifice, ale referatului susținut la ședința de comunicări”.

Într-o altă scrisoare din 21 aprilie 1968 îi scria următoarele cuvinte: „Scrisoare ta din 18 aprilie, sosită azi, mi-a făcut o bucurie deosebită, împletind atmosfera pascală, cu senzația înviorătoare de a regăsi un bun pierdut. Este, într-adevăr reconfortant să aflu vești de la cei pe

²⁶ Invitație din 8 iulie 1971.

care-i prețuiești, și a căror nume îți evocă amintiri frumoase și te poartă pe singurele cărări care îți întemeiază optimismul în viață: certitudinea că există oameni așternuți, fără meandre, pe itineratul demn al datoriei”.

Ilie Dăianu scria în anul 1939 cu ocazia apariției cărții lui Ardelean Senior „Oameni din Sălaj”, despre „... această minunat construită operă” și „pagini de antologie ne dă domnul Ardeleanu în cartea sa care onorează pământul Sălajului și dăscălia autorului²⁷ ...”

Valeria Ciocian scria aceste cuvinte atât de frumoase cu ocazia pensionării în anul 1971: „În istoria școlii românești se întâlnesc multe figuri luminoase de cadre didactice, care au adus o contribuție de seamă la propășirea culturii românești ... Prin vocațiunea de carieră cu care era înzestrat, căldura sufletească și prin totalitatea virtuților de care dispunea, Ioan Ardeleanu Senior a aprins în inimile noastre și în sufletele tuturor generațiilor, care au trecut prin mâinile D-sale, flăcări nepieritoare, a stimei și a muncii cinstitute și conștiente și mai presus de toate, neînfrânta iubire de glie, de neam, de gloria străbună și de datinele strămoșești ... Acest uriaș exemplu al trudei dăscălești a fost un model de povățuitor al generațiilor, îndrumătorul celor tineri, de totdeauna, în urcușul greu spre piscurile științei, și un purtător de făclii peste vremi. A fost, în tot timpul, un trup și un suflet cu poporul din sânul căruia s-a ridicat și pe care l-a slujit cu credință²⁸”.

Prezentăm în continuare Memoriul adresat Ministerului Învățământului primit de la istoricul dr. Viorel Ciubotă.

Ministerul Învățământului

Diracția selecționării și promovării cadrelor didactice, București

Subsemnatul Ioan Ardeleanu Senior, locuitor în comuna Supuru de Sus, regiunea Maramureș, solicit reînțoararea mea în învățământ, prin memoriul meu înregistrat la d-voastră sub nr. 51.598/1963, v-am fost rugat „de a fi cercetată situațiunea mea direct printr-un delegat al d-voastră”, pentru gravitatea și urgența ei, și, în loc de aceasta, mi s-a dirijat toată dezlegarea cererii mele pe obișnuita filieră a relațiilor și referințelor indirecte, adică am fost dat iar pe mâna celor care m-au lovit sau a unora din moștenitorii lor, dacă ei nu se mai aflau peste tot în locurile din care s-au năpusti asupra mea.

Menținând memoriul meu, respectiv cererea mea înregistrată la d-voastră sub numărul de mai sus, solicit anchetarea întregii situații pentru lumină, dreptate, adevăr și umanitate.

Părinții mei, originari din Munții Apuseni, coborau odinioară, pentru a câștiga o bucată de pâine, pe valea Arieșului, cântând cu jale:

„Munții noștri aur poartă,

Noi umblăm din poartă-n poartă...”

Amarnic destin! De doisprezece ani alerg și eu „din poartă-n poartă” pentru a câștiga un dram de dreptate și până azi, totul a fost zadarnic. Să predomine o atâta nepăsare de soarta unui om, atâta neînțelegere, lipsă de justiție, atâta întunecare cu nori - și ce fel de nori? - urii șovine, parvenirii și perfidiei murdare, atâta lipsă de umanitate? În Ministerul Învățământului - parte însemnată a administrației statului nostru - sub oblăduirea căruia am desfășurat 20 de ani de activitate atât de elogios apreciată, să nu fie nimeni care să audă strigătul unui om căzut sub greutatea de plumb a nedreptății?

Nu pot concepe aceasta, de aceea mai încerc încă odată, întâia oară pe anul în curs rezolvarea situației reintegrării mele în învățământ.

²⁷ „Școala Noastră”, Zalău, anul XVII, nr. 1/septembrie 1939, p. 26-28.

²⁸ V. Ciocian, op. cit., f. 1.

Supuru de Sus, 20 aprilie 1963

În anul 2017 comunitatea locală din Supur i-a așezat numele pe o placă de marmură, situată în curtea bisericii greco-catolice din Supuru de Jos, alături de numele altor personalități care au făcut istorie pentru localitățile din comună, precum Ioan Galu, Andrei Cosma și Mihail Bobiș.

Sporadic, cu prilejul unor aniversări-comemorări, atât în spațiul sălăjan cât și în cel sătmărean, se mai aduce aminte de cel care a fost Ioan Ardeleanu Senior²⁹.

În final, făcând o radiografie a activității desfășurate de către Ioan Ardeleanu Senior, constatăm că a fost un cărturar de seamă, un pedagog distins, un cercetător neobosit al istoriei, dornic de a ridica poporul prin cultură; păcat că vremurile i-au fost prea de multe ori potrivnice. Societatea noastră duce astăzi lipsă de modele existențiale, iar Ioan Ardeleanu Senior este un astfel de exemplu, de aceea memoria lui ar trebui cultivată cu și mai multă putere.

Mihaela Sălceanu

Muzeul Județean Satu Mare

Satu Mare, RO

ela_1975@yahoo.com

Viorel Câmpean,

Biblioteca Județeană Satu Mare,

Satu Mare, RO

viorel_campean@yahoo.com

²⁹ Viorel Câmpean, „Ioan Ardeleanu Senior, centenarul nașterii”, în „Cronica sătmăreană”, Satu Mare, an II, nr. 454, 28 octombrie 2008, p. 4; Idem „40 de ani de la trecerea la cele veșnice a cărturarului Ioan Ardeleanu-Senior”, „Informația de duminică”, Satu Mare, an XII, nr. 592, 15 iunie 2014, p. 2.